

Propostes honestes a l'Institut d'Estudis Catalans (Sobre la «irlandització» del català, 5)

written by Jordi Badia Pujol | 28 de juliol de 2018

Acabem avui, segurament, la sèrie sobre la degradació accelerada del català, que Quim Monzó anomena «irlandització». En aquest article vull parlar de l'acadèmia de la llengua, l'Institut d'Estudis Catalans. Pot fer-hi fer res, en tot aquest problema? L'actuació de la Secció Filològica (SF) de l'Institut va en la línia d'evitar aquesta desfeta?

Per començar, hauríem de veure quines funcions té assignades la Secció Filològica (SF). Podem llegir en [la web de l'Institut](#) que són tres: establir la normativa lingüística, estudiar científicament la llengua i fer «el seguiment del procés de normalització en el conjunt de les terres de llengua i cultura catalanes». Tanmateix, en [la web](#) en què es detalla com s'acompleixen aquestes funcions no veiem enlloc que parli, per exemple, de vetllar pel bon ús de la normativa als mitjans de comunicació públics ni tampoc d'establir mesures per a garantir la qualitat lingüística dels professionals dels centres d'ensenyament, dels espais de lleure, de l'administració, etc.

Canvi d'agulles, Acadèmia Oberta, És a Dir...

En relació amb els mitjans de comunicació, la política que ha seguit la SF s'ha distanciat d'aquesta necessitat que esmentàvem de vetllar per la qualitat lingüística. La SF –així sí– hi ha donat molta importància, al contacte amb els mitjans de comunicació. Ha promogut la creació de l'[Acadèmia Oberta](#), una mena de fòrum en què correctors, guionistes, escriptors... havien de debatre qüestions controvertides. Els membres més

actius d'aquesta Acadèmia Oberta és format pels autors de [*Canvi d'agulles*](#),¹ un llibre publicat el 2015 que aplegava propostes de modificació de la normativa lingüística en aspectes en què –a parer dels autors– «grinyolava». La major part d'aquestes propostes pretenien «acostar la norma a l'ús real de la llengua», amb el propòsit evident de fer entrar un bon nombre de castellanismes en els texts normatius sancionats per l'Institut d'Estudis Catalans. Llegint aquestes pàgines, sembla ben bé que la intenció dels autors per a castellanitzar la llengua no tingui aturador. El llibre inclou una frase que segurament resumeix l'esperit del grup: «La norma és indispensable i un se l'ha de saber de dalt a baix per permetre's el luxe de transgredir-la.»

La resposta de la SF a aquest llibre, doncs, ha estat establir relació formalment amb el grup, però no pas per a oferir alternatives genuïnes a les interferències acceptades pels mitjans de comunicació, sinó a l'inrevés: s'ha deixat influir pel grup i «ha adaptat» la normativa a les seves peticions. D'ençà que es va publicar el llibre i, més tard, es va constituir l'Acadèmia Oberta, hem vist com, efectivament, la norma s'ha anat «emmotllant» a les propostes de *Canvi d'agulles*. Això es pot observar tant en les obres normatives noves (ortografia i gramàtica), com en unes certes modificacions del DIEC.²

Deixant de banda l'Acadèmia Oberta, la relació de la SF amb el grup de «transgressors» es pot comprovar també en l'activitat quotidiana. N'és un exemple la vinculació entre l'Institut i l'*És a Dir*, el portal lingüístic de la Corporació Catalana de Mitjans de Comunicació (CCMA). Sobre els usos no autoritzats per la norma amb què ensopeguem constantment en els mitjans de la CCMA, podeu llegir [aquest article rigorós](#) del doctor Gabriel Bibiloni (Universitat de les Illes Balears), que documenta unes 250 incorreccions «beneïdes» per l'*És a Dir*. En vista d'això, caldria esperar que la SF reaccionés amb alguna mena d'advertiment o, si més no, amb llista alternativa

fonamentada en la genuïnitat, tal com propugnava Pompeu Fabra. Doncs, paradoxalment, ni la Secció Filològica ni, fins i tot, l'Institut com a institució no s'han estat d'elogiar la tasca de l'*És a Dir* com a «[eina viva per a una llengua viva](#)».

Per una altra banda, cal observar que una bona part d'aquests mitjans tan influents en la SF (*El Periódico*, *El País*, *La Vanguardia*) són escrits originàriament en castellà, cosa que, inevitablement, condiona el model de llengua i les solucions concretes que propugnen.

Aquest decantament en favor d'uns certs mitjans de comunicació ha fet que fins i tot els seients de la SF, tradicionalment destinats a personalitats de l'àmbit acadèmic (professors d'universitat o filòlegs destacats pel rigor de llurs estudis), hagin estat ocupats aquests darrers anys per persones considerades «mediàtiques».3

En definitiva, la Secció Filològica, a la qual –com hem vist– correspondria de vetllar pel compliment de les normes que promulga, encoratja els mitjans que les transgredeixen a continuar-ho fent. Heus ací un bon contrasentit.

Llengua 'viva', 'flexible', 'moderna'...: l'engany de les paraules

A parer nostre, el capteniment de la SF indica que s'ha deixat enlluernar per una falsa dicotomia entre un model de llengua «arcaïtzant» i un de «modernitzador», entre «encarcament» i «flexibilitat», entre una «llengua urbana viva» i una «llengua rural moribunda», entre «senzillesa» i «enrevessament»... I això l'ha menat –d'uns quants decennis ençà– a prendre decisions que comprometen la subsistència de la llengua, que en fan perillar els fonaments. Abans de la primera edició del DIEC (1995), la SF ja va sentir la necessitat de «modernitzar» uns certs aspectes gràfics de la normativa4 i d'acceptar castellanismes lèxics, semàntics i morfosintàctics.

Aquest enlluernament també ha dut la SF a tancar-se i a no

escoltar sinó un discurs: el que parla d'acceptar a ulls clucs, d'una manera resignada, la «realitat», sense plantar cara de debò a la degradació de la llengua, fins al punt que es pot arribar a comprometre'n aspectes fonamentals, com ara la genuïtat i àdhuc la unitat lingüística.⁵

Aquest tancament ha fet que, dels anys 1990 ençà, dins la SF hagi anat perdent pes el rigor acadèmic, en favor d'una visió poc científica, ara i adés mancada de coherència i de sistematicitat: qualsevol solució nova se supedita a «l'ús real de la llengua», és a dir, a la llengua parlada de Barcelona, sense tenir en compte ni la resta de parlars, ni els estadis anteriors del català, ni les llengües de l'entorn.

Especialment, és molt de doldre que no s'hagi tingut en compte la feina del món universitari quan anava en una línia oposada a aquest model *light* dels mitjans de comunicació barcelonins. Per exemple, la SF no ha considerat en absolut les anàlisis i estudis científics ni les opinions crítiques dels doctors Gabriel Bibiloni i Jaume Corbera, de la Universitat de les Illes Balears; ni del doctor Josep Murgades, de la Universitat de Barcelona.

Amb aquesta actitud, la SF sembla que perdi de vista un fet importantíssim: que el català no és una llengua normal i forta, sinó minoritzada, en risc d'extinció. La interferència del castellà és tan aclaparadora que cal actuar tothora pensant a preservar allò que encara tenim. Altrament, la llengua pròpia perilla de desdibuixar-se, de desfer-se, de dissoldre's en la llengua forana –i dominant.

Propostes honestes a la Secció Filològica

No cal insistir més en els perills que assetgen el català, perquè n'hem parlat manta vegada i perquè qualsevol persona mínimament observadora els pot veure cada dia. Per aquestes raons, a parer meu, convé un canvi d'orientació de la SF, que ha de tenir un paper responsable i actiu per a superar la gravetat de la situació.

Crec que l'Institut d'Estudis Catalans hauria de reconsiderar el paper de la SF en relació amb els mitjans de comunicació: en compte de subordinar-s'hi per a «emmotllar-hi» la normativa, la SF hauria de defensar la normativa i, alhora, cercar i proposar alternatives vàlides i genuïnes que siguin un ajut als professionals dels mitjans per a no haver de recórrer a calcs del castellà.

Considero, així mateix, que la SF ha de tenir presents les aportacions de membres de la comunitat científica que s'han destacat en la defensa i l'aprofundiment de la línia traçada per Pompeu Fabra.

En definitiva, penso que la SF ha de recuperar el tremp científic i eixir del parany de la «modernitat», és a dir, actuar decididament per a contrarestar la interferència aclaparadora del castellà en compte de deixar-se arrossegar resignadament per la degradació estructural del català.

És innegable que la Secció Filològica ha tingut un paper fonamental d'ençà que es va crear, tant en el període inicial de fixació de la normativa com durant tot el temps fosc del franquisme i també després. Avui, en aquest moment tan delicat, és quan més convé que exerceixi –d'una manera coherent i tenaç– l'autoritat que s'ha guanyat durant més d'un segle.